

XVI POZIMOWY ZŁAZ AKTK – 21-22.05.2016 SANDOMIERZ I OKOLICE

Koszulki z logo klubu na piersiach rajdowców,
autobus niebieski, bus czarny i mocna żółć,
Sandomierszczyna gości dziś AKTK-owców,
wśród uczestników wipowcy, członkowie i młódź.

Wspomaga intensywnie doświadczona Marta,
Przewodniczka Świętokrzyska z tamtych okolic,
jej wiedza, pasja - ugruntowana i zwarta,
przesadnie gadających szybko uspokoi.

Z czasów Łokietka dobra Bogoriów-Skotnickich,
z kościołem Jana Chrzciciela, z cud polichromią¹,
z „Zacheuszkami” zdobiącymi chór muzyczny,
z zamkniętym dworem - bez perspektyw, o ironio!

Spadkobiercy - obecni od czasu do czasu,
miejscowy opiekun przewietrza pomieszczenia ...
Czy możliwy jest nawrót do wiekowych blasków ?
Nie można na razie czegokolwiek przeceniać !

Do widzenia Skotniki, na Samborzec kolej,
równy, spokojny marsz wzdłuż wałów Koprzywianki,
sądom przypisano tu gospodarczą rolę,
hektary drzew owocowych, rzadkie zbóż działki.

W Samborcu stadion „Orlik” i siedziba gminy,
spółka „Sambor” eksportująca sok jabłkowy,
Przenajświętsza Trójca po pogańskiej świątyni²,
z potężnym krucyfiksem na łuku tęczowym.

Wnętrze w stylu baroku - po zniszczeniach szwedzkich,
ołtarze, eliptyczna nawa, chór muzyczny,
droga asfaltowa księżom, schody dla świeckich,
w „Dziennikach” wychwalany w sposób niebotyczny³.

Dalszy marsz wzdłuż drogi krajowej - niebezpieczny,
Koprzywianka z wałami znowu łask użycza,
gdy wysoka trawa, sadami trop skuteczny,
widać już z oddali Sandomierza oblicza.

Przed Zawisłczem obu rzek bratnie spotkanie⁴,
podchodzenie Wąwozem Królowej Jadwigi⁵,
dziury w lessie z korzeniami drzew podziwianie,
spokojny spacer w górę, w dół, nie na wyścigi.

O dziejach Sandomierza Marty wykład krótki⁶,
trzy wzgórze, trzy najazdy tatarskie, lokacja,
znaczne Kazimierza Wielkiego przebudówki,
stopniowa kościołów, zakonów koncentracja.

Zadziwiająca „Brama niebios” u Jakuba⁷,
Męczenników, Jacka Odrowąża kaplica,
motywów trójlistcia otworów lista długa,
Matka Boska Różańcowa Karola Frycza.

Tu też płyty grobowe rycerzy krzyżowych,
podwójny nagrobek księżnej Adelajdy,
sporo prostokątnych obrazów barokowych,
na zewnątrz ciąg dominikańskich szczepów winnych.

Przyciąga jedyne skrzydło dawnego zamku⁸,
dziś ze zbiorami Muzeum Okręgowego,
szkoda baszt, czworoboku, piastowskich krużganków,
niejedno z hańbiących dzieł Potopu Szwedzkiego.

Prawdziwy zabytek Sandomierska Katedra⁹,
bizantyjskie w niej freski króla Władysława,
Martyrologia Świętych De Prevota - przednia,
Kaplicy Mansjonarskiej mistrzowska oprawa.

We zwornikach sklepień herby różnych Ziem Polskich,
zamurowane pierwotne wejście królewskie,
ołtarze rokokowe - Maciej Polejowski,
z lat trzydziestych polichromie sklepień - niebieskie.

Z legendarnych wydarzeń obrazy pod chórem,
przedstawiające martyrologię miejscową,
w jednym z ołtarzy - patron Wincenty Kadłubek,
Kaplica Matki Boskiej Ostrobramskiej - nową.

Za murami katedry słynny Dom Długosza¹⁰,
z cegły polskiej, zdobionej ciemniejszą zendrówką,
dziś tu ciekawych zbiorów diecezjalnych pokaz,
z Madonny z Goźlic cenną rzeźbiarską robótką.

Po niegdyśniejszym Gostomianum trwałe ślady¹¹,
nie jezuicka, świecka do dzisiaj uczelnia,
odrestaurować całość nie dano rady,
lecz blokada osuwisk swe zadania spełnia.

W rynku wabi architekturą stary ratusz¹²,
ze sprawującymi straż rycerzami w zbrojach,
a stojący łańcuch urzeka do wiwatu,
„Zakotwiczenie nieba” - w ślad cara gieroja¹³.

Nie zachowały się do naszych czasów mury,
bramy i furty, a w synagodze archiwum,
jedyna Opatowska dzień w dzień wabi tłumy¹⁴,
podgląd miasta z tarasu niezbędnym minimum.

Nie sposób nie przejść przez furtę „Ucho igielne”¹⁵,
od Urzędu Miejskiego do Dominikanów,
Kazimierzowski zabytek trzyma się dzielnie,
ściąga rzesze turystów, różnej maści fanów.

Na Sandomierz przeznaczyć by kilka dni trzeba,
tymczasem ognisko żłazowe rozpalone,
Ośrodek Doradztwa Rolniczego rozbrzmiewa¹⁶,
chleb zarumieniony, kielbaski usmażone.

Na przepitkę sandomierski soczek jabłkowy,
z dodatków - nalewki, piwo, keczup, musztarda,
AKTK to klub sprawdzony, wyborowy,
w języku przewodnickim niczym awangarda.

Wiwat piętnastoletni klub, prezes ze stażem,
wiwat zasilający go nowi członkowie,
rosną w świętokrzyskim grodzie jego sondaże,
Zarządu i Rektora, AZS - u zdrowie !

*Jesteś Krzysiu z Kadłubka stron,
rzeczowość, pasja - Twoja broń,
kochasz Ziemię Świętokrzyską,
turystyka jest Ci bliską,
liść wawrzynu na Twoją skroń !*

Podczas biesiady własna, klubowa muzyka,
rozdzielone rajdowe, pojemne śpiewniki,
grupowy śpiew i satyra w eter pomyka,
podziękowania, zdjęcia jako przerywniki.

Poniżej wiaty dwa stawy z groblą pośrodku,
ciągły rechot żab umila biesiadowanie,
możność nawiązywania kontaktów w zarodku,
do wyboru i o wszystkim dywagowanie.

Po nocnym oddechu szturm na Góry Pieprzowe¹⁷,
z rozdysponowanymi małymi soczkami,
o rezerwacie Marta wnet wygłasza mowę,
przy zejściu zapoznamy się z łupków ziarnami.

Stoki porośnięte jałowcem, berberyse,
dominują jednak wszędobylskie krzaki róż,
spotkać można ożotę, podkolan, ostnicę,
i jak pieprz ziarenka łupków kambryjskich co rusz.

W czasie opadów deszczu zejść by trudno było,
pogoda w niedzielne przedpołudnie nam sprzyja,
od starorzecza Wisły koncert żab, aż miło,
a przygoda z Pieprzówkami też wkrótce mija.

Z wału starorzecza Wisły Sandomierz mami,
Brama Opatowska rzucająca się w oczy,
pośrodku budynek ratusza z arkadami,
a biel Gostomianum każdego zauroczy.

Nieco z tyłu wystająca wieża zamkowa,
przy Bramie Opatowskiej Święty Duch i Józef¹⁸,
budynki Seminarium, wieża Michałowa¹⁹,
z lewej - komin Huty Szkła²⁰, nad całością stróżem.

Aby się znów przedostać w mury historyczne,
od strony Giełdy, Galerii - stroma wspinaczka,
wspomnienie Skopenki, uchronił gród od zniszczeń²¹,
niestety w dobie przemian dano mu kopniaczka.

Krótką chwilą wolnego, jakiś obiad, lody,
Rzut oka na Politechniki z Kielc Ośrodek²²,
„Pod Ciżemką”, „U Plebana” - coś dla ochłody²³,
niektórzy zaś testują jadło „Jakubowe”.

Pod Spichrzem na parkingu szybki załadunek²⁴,
towarzystwo ciut zmęczone, lecz pełne wrażeń,
Przewodniczce Marcie sowity pocałunek,
wypadu w Sandomierskie pamięć nie wymaże.

Kielce, 24.05.2016

Stanisław Janusz Komorowski „Roch”.
Przewodnik Świętokrzyski PTTK

1. Skotniki - najstarsza miejscowość gminy Samborzec, kościół św. Jana Chrzciciela, początki 1347, Jarosław Bogoria-Skotnicki, dwór obronny XVII z narożnymi alkierzami, ryzalitem pośrodku, po II WŚ Szkoła Rolnicza, Dom Starców, po pożarze zabezpieczony, od 1997 w rękach Maksymiliana i Aleksandra Skotnickich, wizji brak.
2. I-y kościół z XIII w., Paweł z Samborca, zniszczony przez Szwedów, obecny 1683 w stylu barokowym, stara XVIII w. plebania i XIX w. kaplica grobowa.

3. Stefan Żeromski często odwiedzał Sandomierszczyznę, tutaj mieszkała w Chobrzeanach ciotka Tekla Trepkowa (siostra matki), swoje obserwacje tego rejonu uwiecznił w „Dziennikach, m.in. i o kościele Trójcy Przenajświętszej w Samborcu (bardzo pochlebnie).
4. Tu wpada do Wisły lewy dopływ Koprzywianka.
5. Ok. 500 m długości, wysokość lessowego wawozu dochodzi do 10 m, chluba miasta, spacer pod baldachimem drzew (grab, klony, dęby) i ich splecionych korzeni.
6. Część centralna na trzech Wzgórzach: Świętopawelskim, Świętojakubskim, Zamkowym, siedziba książąt i rezydencja królów, I-a lokacja 1227, II-ga po najazdach tatarskich – 1286 (Leszek Czarny), szczególny rozwój za Kazimierza Wielkiego (Zamek Królewski, mury miejskie z bramami, furtami, główna bryła Ratusza miasta).
7. Kościół św. Jakuba, II-gi konwent dominikański 1226, bp Iwo Odrowąż, obiekt po raz pierwszy w Małopolsce wybudowany z cegły.
8. Na miejscu drewnianego, Kazimierz Wielki wznosi murowany gotycki zamek, przebudowany w XVI/XVII w., wysadzony w powietrze przez Szwedów 1656, w ocalałym jednym skrzydle po 1918 więzienie, od 1980 Muzeum Okręgowe.
9. Bazylika Katedralna p.w. Narodzenia NMP, 2-ga poł. XIV w., wzniesiona przez Kazimierza Wielkiego na miejscu pierwotnej romańskiej kolegiaty zniszczonej przez najazdy Tatarów i Litwinów w XIII i XIV w., przebudowy w kolejnych stuleciach, od powstania Diecezji Sandomierskiej w 1818 - katedra, a od 1968 - Bazylika Katedralna.
10. Budowa z fundacji Jana Długosza dla księży Mianiarzy, od 1934/36 Muzeum Diecezjalne.
11. Jedna z najstarszych szkół średnich w Polsce, 1602 Hieronim Gostomski, szkoła jezuicka do 1773, potem świecka, zachowało się tylko jedno skrzydło, po ostrzałach austriackich i polskich w 1812/13, wzmocnienia przed osuwiskami - górniczy bytomscy, lata 70-te, obecnie I LO w Sandomierzu.
12. Ratusz z XIV w., potem rozbudowywany, upiększany, prostokątny gmach z cegły, zwieńczony trójdzielną attyką z XVI w., zegar słoneczny Przypkowskiego z 1958.
13. W miejscu obecnej kotwicy ze stojącym w pionie łańcuchem, stał pomnik wdzięczności carowi, oswobodzicielowi Aleksandrowi II - 1865, który zniósł pańszczyznę w 1864 r. w Królestwie Polskim.
14. Jedyna z zachowanych 4 - ech bram w murach miasta, bez Zawichojskiej, Lubelskiej i Krakowskiej, 2 poł. XIV, na noc zamykana była kratą, wieńczącą bramę attyka z XVI w. ufundował sandomierski lekarz Stanisław Bartolon.
15. Dawna nazwa Furta Dominikańska z XV w., przypominająca ucho igły, gdy bramy były zamknięte można się było przez nią dostać do miasta.
16. Świętokrzyski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Modliszewicach, Oddział w Sandomierzu, początki 1923/1978/1982 (Sejmikowa Szkoła Rolnicza Żeńska, Ośrodek Oświaty Rolniczej, Gospodarstwo Rolne, Wojewódzki Ośrodek Postępu Rolniczego).
17. Rezerwat przyrody, 18 ha, 1979, wychodnie łupków kambryjskich w lessie, roślinność sucha i ciepłolubna, karłowate wiśnie, grusze, jabłonie, orzech wodny, cudne widoki na przemysłową część miasta, na Stare Miasto, na starorzecze Wisły, na Tarnobrzeg i Stalową Wolę.
18. Kościół św. Ducha z XIII/XIV w., klasztorne budynki Duchaków i nieczynnego już szpitala. Odbudowany po pożarze w 1349 r., w środku figura słynąca łaskami Jezusa Miłosiernego. Kościół św. Józefa, XVII, z trumną i nie rozłożonym w niej ciałem córki wojewody Izabeli Morsztynówny (1680 - 1698)) w kaplicy grobowej.
19. Kościół św. Michała i zabudowania poklasztorne (1686/92), dziś siedziba Wyższego Seminarium Duchownego, ciekawa ambona w postaci drzewa wyrastającego z boku śpiącego św. Benedykta.
20. Huta Szkła Okiennego Sandomierz, 1960/66, od 1995 r. Spółka Pilkington Polska, jeden z 9 w Polsce zakładów międzynarodowego koncernu NSG Group, produkcja szkła laminowanego, hartowanego, samoczyszczącego, szyb samochodowych - na potrzeby przemysłu i gospodarstwa domowego.
21. Pomnik pułkownika Wasyła Skopenki, który ochronił Sandomierz przed zniszczeniami II WŚ do 1990 r. koło Bramy Opatowskiej, następnie na Cmentarzu Żołnierzy Radzieckich.
22. Ośrodek Architektury i Humanistyki Politechniki Świętokrzyskiej, od 2016 na Starówce, w odremontowanym budynku Banku Spółdzielczego (praktyki studenckie, plenery malarskie, wystawy studenckie, konferencje naukowe, turystyka, część hotelarska).
23. Obiekty hotelarskie, gastronomiczne w drodze z Rynku do Katedry.
24. Spichlerz z XVII w., magazynowano tu zboże spławiane Wisłą do Gdańska, u podnóża Wzgórza Katedralnego.